

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота на тему:

Особливості корекції мисленнєвих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення

Виконала:

студентка II курсу, групи KorLs1M19z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Логопедія. Спеціальна психологія.

Біла-Вуриш Катерина Володимирівна

Керівник:

Бєлова О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії та спеціальних методик

м. Кам'янець-Подільський – 2021р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСЛЕННЕВОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	6
1.1 Науково-теоретичне значення мисленнєвої сфери.....	6
1.2 Закономірності розвитку мислення у дітей дошкільного віку з типовим мовленнєвим розвитком.....	19
1.3 Особливості порушення мислення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	29
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МИСЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	35
2.1 Методика дослідження мислення у дітей дошкільного віку	35
2.2 Аналіз матеріалів дослідження	39
РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ МИСЛЕННЄВИХ ОПЕРАЦІЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	44
3.1 Організація навчально-корекційної роботи щодо корекції мисленнєвих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	44
3.2 Методи корекції корекції мисленнєвих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	53
3.3. Аналіз результатів формувального навчання.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Мислення є соціально зумовленим, пов'язаним із мовленням психічним процесом пошуку і відкриття суттєво нового, опосередкованого й узагальненого відображення дійсності під час її аналізу і синтезу. Виникає воно на основі чуттєвого пізнання і виходить далеко за його межі. Мислення — процес опосередкованого і узагальненого пізнання людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях. Основи мислення формуються в ранньому дитинстві. З часом на основі наочно-дійового мислення розвивається наочно-образне, формуються перші узагальнення, що засновані на досвіді практичної предметної діяльності і закріплені у слові.

Проблему мислення вивчали в межах загально-теоретичних психологічних (М. Варій, С. Рубінштейн, О. Чепелюк, М. Ричів, В. Мухін), та педагогічних (Л. Виготський, П. Гальперін, Ж. Піаже та ін.), та фізіологічних (М. Подьяков, Є. Ішнуратов), та наочно-образне (В. Мироненко, І. Сегенов), у дітей з мовними порушеннями (Є. Соботович, С. Бенілова), розумовий розвиток (Г. Волкова, Т. Власова, Р. Левіна, В. Селіверстов, Є. Соботович, В. Тарасун) та емоційно-вольової сфери, сприяють розвитку негативних якостей характеру сором'язливості, нерішучості, замкнутості, негативізму, почуття неповноцінності), (Л. Волкова, Л. Гончарук, Л. Зайцева, І. Мамайчук, С. Ко-нопляста, А. Обухівська, Т. Сак, В. Селіверстов, О. Орлова).

Окреслені проблеми обумовлюють актуальність здійснення дослідження на тему: **«Особливості корекції мисленнєвих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення».**

Мета дослідження — аналіз методики корекції мисленнєвих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. Ознайомитися з особливостями розвитку та порушеннями мисленнєвої сфери у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

2. Розглянути методики дослідження мисленнєвої сфери у дітей дошкільного віку.

3. Дослідити організацію навчально-корекційної роботи, подолання порушень мисленнєвої сфери у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

4. Проаналізувати методику подолання порушень мисленнєвої сфери у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Об'єкт дослідження — мисленнєві операції у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Предмет дослідження — особливості використання методик та організація навчально-корекційної роботи задля подолання порушень мисленнєвої сфери у дошкільників з порушенням мовлення.

Методи дослідження: — *теоретичні:* обробка літературних та інтернет даних, порівняння з вимогами державних нормативних документів з проведенням математично-статистичних обрахунків;

– *емпіричні:* дослідження властивостей мислення у дітей дошкільного віку: виявлення психодіагностики наочно-дієвого мислення у дітей (Методика «Виріж фігури»), дослідження наочно-образного мислення (Методика «Пори року»), дослідження процесів образно-логічного мислення (Методика «Що тут зайве?»).

– *методи математичної статистики:* кількісний та якісний аналіз одержаних під час експерименту емпіричних даних.

Теоретичне значення. Розширено поняття «мислення» у дошкільників, охарактеризовано властивості мислення у дітей дошкільного віку, подано порівняльний аналіз довільної уваги у дошкільників.

Практичне значення результатів дослідження полягає в апробації психологічного інструментарію діагностики особливостей розвитку властивостей мислення у дітей дошкільного віку.

Наукові результати дослідження були здійснені на базі заклад дошкільної освіти № 8, м. Кам'янця-Подільського, Хмельницької області.

Апробація матеріалів дослідження була висвітлена у наукових публікаціях: "Особливості корекції мисленневих операцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення".

Структура наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (найменувань), додатків (сторінок). У роботі вміщено таблиць, графіків, рисунка. Загальний обсяг наукової роботи — сторінок, з них сторінок — основного тексту.

ВИСНОВКИ

Дослідивши усі аспекти мислення, можна в свою чергу, зробити ряд висновків:

1. Аналіз науково-теоретичних джерел доводить, що мислення — це процес руху від невідомого до відомого, усі якості мислення формуються і розвиваються в діяльності. Змістовна й відповідним чином організована діяльність сприяє всебічному розвитку цінних якостей мислення особистості. Мислення починається там, де перед людиною постає щось нове, невідоме, коли вона починає аналізувати, порівнювати, узагальнювати. Мислення людини нерозривно пов'язане з мовою. Думка спирається на згорнуту внутрішню мову. Експерименти показали, що жодна складна думка не протікає без згорнутих внутрішніх мовних процесів. Виявилось, що якщо зареєструвати положення язика, горлянки в спокійному стані, а потім запропонувати досліджуваному почати вигадувати будь-яку задачу, то в мовному аналізаторі почнеться складна діяльність, яку можна зареєструвати.
2. Розвиток мислення в дитячому віці представляє особливу форму праці, яку освоює дитина. Це розумова праця. Праця складний і цікавий. Кого-то він може напружувати і лякати, а у кого — то розумову працю пов'язаний з приємною емоцією здивування. Подиву, відкриває двері у світ, який можна пізнати.
3. Розвиток особистості зумовлений не тільки суто мовленнєвим порушенням, але і тим фактом, що дитина усвідомлює свою ваду і відчуває особливе ставлення до неї з боку інших людей. Пристосування дитини до своєї вади через внутрішні відчуття та поведінку дитина формує певні захисні механізми, які накладають відбиток на формування її особистості. Разом з тим, застосування спеціальних форм психологічної допомоги, поряд з корекційною логопедичною роботою, спрямованою на виправлення мовленнєвих вад, значно згладжує прояви вторинних порушень та сприяє повноцінному розвитку особистості дитини.

4. Аналіз науково-методичної літератури показав, що у сучасній психології існують різноманітні методи для дослідження видів та властивостей мислення, але не всі типи методик відповідають меті нашого дослідження. Модернізовано методику, яка дозволить вивчити ступень вольової регуляції (довільність) та властивості уваги (вибірковість, обсяг, концентрація, стійкість, переключення, розподіл) у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

5. Враховуючи різноманітність причин, що можуть викликати затримку нервово-психічного та мовленнєвого розвитку дитини, проблему порушень мовлення слід вважати міждисциплінарною. У її вирішенні повинні брати участь лікарі, психологи, логопеди, дефектологи та інші фахівці. Рання діагностика психологічних проблем, неврологічних, психічних та мовленнєвих порушень, відповідна лікувальна та корекційна робота дають змогу запобігти розвитку важких ускладнень, суттєво розширити комунікативні та адаптаційні можливості дитини. Запорукою успіху корекційно-розвиваючого процесу з дітьми дошкільного віку, що мають вади мовлення, є знання та врахування основних закономірностей психічного розвитку, безперервність та послідовність корекційної роботи, індивідуальна та поетапна корекція порушень мовлення у кожної дитини. Однак подальшої розробки потребує впровадження міждисциплінарного корекційного та пропедевтичного підходів в роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення.

6. Аналіз теоретичної літератури дозволив нам обґрунтувати принципи роботи, завдання, головні цілі, шляхи, форми, етапи та зміст навчально-корекційної роботи; визначити методи та прийоми для формування властивостей мислення у дошкільників з порушеннями мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадалова М. В. Развитие метафоричности в рамках тренингах интеллектуальных навыков консультирования // Практична психологія та соціальна робота. — 2004. — № 1. — 1 — 10 с.
2. Бенилова С. Ю. Эмоционально-поведенческие нарушения у детей с расстройствами развития речи / С. Ю. Бенилова, Л. Р. Давидович, О. В. Руднева // Логопедия сегодня. — 2009. — № 03. — 45 — 52 с.
3. Валявко С.М. Особенности мотивационной сферы старших дошкольников с общим недоразвитием речи: Монография / С. М. Валявко — М.: Издательство «Спутник», 2009. — 184 с. Варій М. Й. Загальна психологія: Підручник для студентів психол. і педагог. Спеціальностей. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 968с., 351—352 с.
4. Варій М. Й. Психологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ М. Й. Варій — [2-ге вид.]. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 288 с., — 104 с
5. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. — К.: «Центр учбової літератури», 2007. — 354 с.
6. Вигодський Л. С. Вибрані психологічні дослідження. М.: 1956. — 257 с.
7. Выготский Л. С. Проблемы общей психологии. Мышление и речь : [собр. соч. в 6-ти т.] / Л. С. Выготский. — М. : Педагогика, 1982. — Т. 2. — 361 с., 137 с.
8. Гальперин П. Я. Формування розумових дій Хрестоматія. Пізнавальні психічні процеси Сост. і заг. ред. А. Г. Маклакова. СПб.: Питер, 2001. - 451 с.
9. Дегтяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія раннього онтогенезу: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: УАІД "Рада", 2011. — 328 с.
10. Дудкевич Т. В. Дошкільна психологія / Дудкевич Т. В. // Центр учбової літератури, 2007. — 392с.
11. Журавлев И. К. Через доказательства к убеждению / И. К. Журавлев. — М. : Знание, 1980, — 96 с.

12. Зінченко В.П. Роздуми про розвиток мислення // Прикладна психологія. — 2001. — №1. с. 1 — 17. Мислення як дія // Прикладна психологія. — К.: Либідь, 1991. — 117с.
13. Ішмуратов Є. М. Розвиток пізнавальних функцій у дітей раннього віку в різних видах продуктивної діяльності / О. М. Ішмуратов; Ішмуратов Є. М. // Логопед в дитячому саду. — 2008. — № 6. — 30 — 37 с.
14. Конопляста С. Ю. Логопсихологія :навч. посіб / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. д-ра пед. наук, проф. М. К. Шеремет. — К.: Знання, 2010. — 294 с., 22 с.
15. Кожухова Т.В., Кайдалова Л.Г., Шпалінський В.В. Основи психолого-педагогічного дослідження. Х. : НФаУ: Золоті сторінки, 2002. 240 с.
16. Психологія практичного мислення / Ю.К. Корнілов. — Яролавль: ДИА пресс, 2000. — 205б. с.
17. Крашенинников О. Є. Діалектичне навчання / О. Є. Крашенинников Є. Крашенинников // Шкільні технології. — 2007. — № 4. — 76 — 82 с.
18. Лейтес Н. С. К проблем сензитивных периодов психологического развития / Н. С. Лейтес // Принцип развития в психологии. — М., 1978. — 196 — 211 с.
19. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. — Видання друге, перероблене та доповнене. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 242с.
20. Мироненко В. В., Петровський М. П. Загальна психологія. — М.: Прогрес, 1987. — 408с., 357 с.
21. Максименко С. Д. — Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. — К: Центр учбової літератури, 2008. — 272 с., — 168 с.
22. Мак С. Д. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка — 3 14 сименка. Підручник. — 2-ге вид., переробл. і доп. — Вінниця: Нова Книга, 2004. — 704 с.

23. Мухина В.С. Детская психология: Учеб. для студентов пед. ин-тов / Под ред. Л.А. Венгера. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Просвещение, 1985. — 272 с., 115с.
24. Малєєва, З. П. Розвиток наочно-образного мислення у дошкільників з порушенням зору / З. П. Малєєва; // Виховання і навчання дітей з порушенням розвитку. — 2009. — № 1. — 27 — 33 с.
25. Молчанов Д. Сучасні можливості ранньої діагностики та корекції порушень мовлення у дітей або Навіщо немовляті консультація логопеда?/ Д. Молчанов // Здоров'я України. — 2012. — . 59 с.
26. Марченко І. С. — Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта / К., 2009. — 133 с.
27. Немов Р. С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. — 4-е изд. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. — «Что здесь лишнее?». 102 с.
28. Петровский А. В., М. Г. Ярошевский / Психология — 6-е изд., стер. — М.:Издательский центр «Академия», 2006. — 500 с.
29. Путляева, Л. О розвитку мислення / Л. Путляева // Дошкільне виховання. — 2006. — № 5. — 35 — 38 с.
30. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології: В 2т. — М.: Педагогіка, 1989. — Т.1. — 364с., 353 с.
31. Ричів М. В. Про критерії розвитку понятійного мислення // "Психологія", 1984р., № 86.1, 307 с.
32. Соботович Є. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (Дети с нарушение минтеллекта и моторной алалией) / Є. Ф. Соботович. — М.: Классикс Стилль, 2003. — 160 с.
33. Туриніна О. Л. Т87 Психологія творчості : Навч. посіб. — К. : МАУП, 2007. — 60 с.

34. Тихомиров. О. К. / Психология мышления: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведения — 4-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2008. — 288 с.
35. Холодная М. А. Когнитивные стили как проявление своеобразия индивидуального интеллекта. — К., 1990. — 376 с.
36. Хрестоматия по психологии. — Москва: "Просвещение", 1977.г - 78 с.
37. Чепелюк О. Розвиток мислення з погляду сучасних психологічних концепцій // "Директор школи" 1999 р., № 18.5, — 12 с.
38. Черезова І. О. — Психологія: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / — Бердянськ, БДПУ, 2015. — 278 с.
39. Чуркіна О. П. Конструктивна гра в мовленнєвому розвитку / О. П. Чуркіна, В. Л. Васильєва; Чуркіна О. П., Васильєва В. Л./ / Логопед в дитячому саду. — 2008. — № 7. — 44 — 47 с.
40. Чумак В. В. Вікова психологія : навч. посіб. /. — Бердянськ : Видавець Ткачук. О. В., 2015 — 192 с.